

Цимбалюк В. С.,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри теорії та історії держави і права,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ПРАВОНАВЧІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ

У порядку загальної постановки проблеми пропонується звернути увагу на такі юридичні феномени під умовними назвами: «державницька ідеологія», «державна ідеологія», «ідеологія держави», «правова ідеологія держави», «правова ідеологія державної політики»; «ідеологія державного управління»; «національна ідеологія держави» та інші, що близькі до них за сутністю у окремих правознавчих аспектах. Нерідко, серед багатьох, переважно через історичні обставини, складається упереджене, однобоке, нерідко негативне, сприйняття слова «ідеологія».

Мета цієї публікації – ознайомлення зацікавленої громадськості з окремими результатами дослідження правознавчих аспектів державницької ідеології, у тому числі ідеології державної політики у контексті прояву окремих методологічних ідеологем, що сформувалися в теорії і практиці юриспруденції.

Методологічні положення дослідження сформовані на публікаціях таких науковців як: Т.В.Барановська, І.Г.Богатирьов, В.М.Бутузов, О.С.Горай, О.В.Грбчук, Д.О.Грицишен, О.Г.Денисюк, І.О.Драган, А.П.Дикий, В.В.Євдокимов, К.В.Катеринчук, І.М.Леган, Г.Д.Ліпська-Романченко, В.А.Молотай, А.В.Морозов, В.В.Нонік, О.В.Олійник, О.В.Острогляд, О.С.Павлюк, І.М.Павліченко, Є.Ю.Романченко, І.А.Світлишина, Л.В.Сергієнко, О.Л.Сіделковський, Ю.О.Сушицька, В.П.Тичина, Г.А.Шпитаєнко та інші.

Окремі прикладні результати дослідження за визначеною темою знайшли відображення у ряді публікацій, у тому числі й щодо організаційно-правових аспектів науково-освітньої діяльності [1–14].

Виклад окремих результатів основного дослідження пропонується розпочати із з'ясування поняття «ідеологія».

Для прикладу, у юридичному аспекті, в Конституції України, у ч.1 ст. 15, зазначається, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. У ч.2 цієї ж статті зазначено, що жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Зі змісту ч.1 зазначеної статті випливає суспільне розуміння та визнання не лише суб'єктивності, а й об'єктивності існування ідеології. Однак положення ч.2 ст. 15 можуть викликати суспільний когнітивний дисонанс. Проблематичним для багатьох є усвідомлення того, що у правовому сенсі державна політика, як прояв державного управління, а отже й економіка, апріорі не можуть бути без ідеології, як складової їх системних ознак. Визнання цього більшістю свідомих громадян, які сформували чи продовжують суспільне життя на рівні держави, має велике значення для подальшого її буття, безпеки, розвитку тощо.

В окремих джерелах також існують оперування такими категоріями як: «політична ідеологія», «економічна ідеологія», «ідеологія політики», «ідеологія економіки», «правова ідеологія» тощо у різноманітному вузькому змісті.

Виходячи із тематики дослідження, його цілі та завдань, сформувалися наступні думки щодо формулювання сутності, змісту ідеології як категорії. Вона складається з двох слів: ідея і логіка. Аналіз наукових джерел свідчить, що обидва ці слова мають багатофункціональні, багатозначні визначення, їх розуміння. Для цілей дослідження були формалізовані такі змісти цих слів:

Під поняттям «ідея» пропонується розуміти форму відображення духовно-пізнавального мислення окремими індивідами, спільнотами, суспільством в цілому певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього світу, суспільного життя, для цілей і завдань його підтримання або перетворень.

Під поняттям «логіка» – пропонується розуміти різновид науки, вчення про формалізацію конкретних законів існування буття, різновиди мислення щодо них, способи, методи, засоби, умови пізнання їх та доведення істинності окремих знань, суджень про них, як принципів. Логіка, як наука проявляється у здатності передачі, сприйняття та застосування інформації у статусі знання про зовнішній світ шляхом аналізу та синтезу складових навколишнього життя.

У єдності слів «ідея» та «логіка», як категорію «ідеологія», пропонується розуміти за сутністю і як науку про принципи, засади, основи, основні засади системного, комплексного мислення щодо сприйняття певних явищ буття.

На зазначених теоретичних положеннях значення ідеології впливає можливість формалізувати інші конструкції категорій де вживається, вже як термін «ідеологія». Наприклад, категорію «правова ідеологія держави» пропонується розуміти як – суб'єктивно сформований комплекс структурованої множини ідей, що є результатом домінуючих у соціумі філософських поглядів, концепцій, концептів стосовно моделей, методологічних, методичних настанов у програмних документах певної владної організаційної структури суспільства тощо, у тому числі держави на певному історичному етапі їх існування.

У науково-практичному аспекті правова ідеологія, незалежно від того чи має вона юридичну форму є обов'язковою складовою існування конкретної політичної, економічної багатоманітності суспільного життя народу (ментальності громадян у їх єдності), у тому числі тих, які сформували свою державу, незалежно, або залежно від їх етнічного, расового походження.

Основні висновки, що сформувалися у ході узагальнення окремих результатів дослідження зацікавленій громадськості пропонуються у таких аспектах:

1) Якщо хтось (окремий індивід, спільнота індивідів) стверджує, що не притримується чи для нього не існує ніякої ідеології то це вже і є ідеологія. При цьому такий суб'єкт або лукавить, приховуючи свою ідеологію, або не розуміє сутності ідеології, або її поняття у його свідомості має однобокий, нерідко негативно спотворене розуміння.

2) У правовому сенсі, юридично, як базова, ідеологія держави знаходить вираз у Основних законах її будови для існування, зокрема таких, що структуровані у юридичній формі одного Основного закону – Конституції країни.

3). Хибність, шкідливість (не правової) чи правильність (правової) ідеології держави на певному етапі її існування визначається лише результатами практики у певних її сферах, галузях, напрямках тощо.

Ключовим питанням ідеології держави і права, як науки залишається: наскільки юридично визначені норми Конституції держави вірно реалізуються у самому суспільстві, що забезпечує його існування як нації, народу?

Список додаткових джерел:

1. Цимбалюк В. С. Науково-освітнє право України: методологічні, концептуальні, доктринальні положення до стратегії державної політики розвитку країни. *Інформація і право*. 2016. №2(17). С.173-180.
2. Цимбалюк В.С. Поєднання академічності та креативності в сучасній теорії права, у контексті науково-освітнього права. *Публічне право*. 2017. №3(27). С.65-72.
3. Цимбалюк В.С. Чи є Сократ науковцем і освітянином за публічним правом України. *Публічне право*. 2019. №3(35). С.131-139.
4. Цимбалюк В.С. Функції наукового часопису університету як інституція науково-освітнього права. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18. № 3(71). С.7-20. http://unz.univer.km.ua/article/view/71_7-20/pdf
5. Цимбалюк В.С. Правовий статус знання, як консолідованого об'єкта в інформаційному праві та праві інтелектуальної власності: методологічний аспект. *Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах*. Мат. наук.-практ. конф. К. 2016. С.18-23.
6. Цимбалюк В. С. Науково-освітнє право як основа гуманітарного, а отже і економічного розвитку суспільства. *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри*. Зб. мат. міжнар. наук.-практ. конф. Кіровоград. «КОД». 2016. С. 166-169. https://www.researchgate.net/profile/Igor_Babin/publication/304396882_Osoblivosti_realizacii_dosudovogo_poradku_virisen_na_podatkovih_sporiv_v_Ukraini/links/576e7cf208ae842225a87f82/Osoblivosti-realizacii-dosudovogo-poradku-virisen-na-podatkovih-sporiv-v-Ukraini.pdf#page=166
7. Цимбалюк В. С. Взаємозв'язок інноваційного права з науково-освітнім правом. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі*. Зб.наук. ст. за мат. V міжнар. наук.-практ. конф. ЖНАЕУ. Житомир. Видавець О.О.Євенок. 2017.С.196-199.
8. Цимбалюк В.С. Окремі конституційно-правові засади модернізації науково-освітньої сфери в контексті євроінтеграції України. *Літописець*. Випуск 14. 2019. С.22-28. http://eprints.zu.edu.ua/28640/1/Літописець_14.pdf.
9. Цимбалюк В.С. Діалектика у адміністративно-правовому регулюванні науково-освітньої сфери. *Діалектичні та практичні питання перспектив розвитку правової науки в сучасних умовах*. Мат. IX міжнар. наук.-практ. конф. К. ДУІТ. 2019. С.276-282.

10. Цимбалюк В.С. Тенденції адміністративно-правового стимулювання публікаційної активності у науково-освітній сфері України. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі*. Зб. наук. ст. за мат. VII міжнар. наук.-практ. конф. ЖНАЕУ. Житомир. Вид. О.О.Євенок. 2019. С.47-49.
11. Цимбалюк В.С. Ціннісний вимір права у науково-освітній політиці України: здобутки, недоліки та перспективи. *Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації*. Зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький. ХУУП ім. Леоніда Юзькова. У 2-х част. Ч.2. 2019. С.256-260.
12. Цимбалюк В.С. Юридичне визначення публічних наукових заходів. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права*. Зб. мат.V міжнар. наук-практ. конф. Кременчук: Видавець ПП Щербатих О. В., 2019. С.25-28.
13. Цимбалюк В.С. Концептуальні проблеми розвитку науково-освітнього права України. *Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки*. Мат. IV всеукр. нау.-практ. Університету Короля Данила. Івано-Франківськ. 2020. С. 407-411.
14. Цимбалюк В.С. Конструктивна критика окремих положень стратегії розвитку вищої освіти в Україні. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики в XXI столітті*. Зб. мат. міжнарод. наук.-практ. конф. Ч.ІІ. Рівне. МЕРУ ім. С.Дем'янчука. Гельветика. 2020. С.87-91.